

ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

***МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКСТРЕМАЛЬНОЇ ТА КРИЗОВОЇ
ПСИХОЛОГІЇ»***

21 лютого 2022 року

Дніпро
2022

Лазоренко Борис Петрович	
<i>Парадоксальна інтенція в опануванні ветеранами АТО/ООС стресових станів та підтримці здорового способу життя.....</i>	54
Мітченко Катерина Вікторівна	
<i>Почуття провини як детермінанта виникнення стресових ситуацій.....</i>	58
Мудрик Алла Богданівна	
<i>Стресостійкість та типи поведінки в стресовій ситуації у спортсменів</i>	61
Пастрик Тетяна Володимирівна	
<i>Психічні стани медпрацівників у кризових ситуаціях під час пандемії COVID-19</i>	66
Покотиленко Юлія Сергіївна	
<i>Психологічні фактори емоційного вигорання вчителів.....</i>	69
Полюх Вікторія Валеріївна	
<i>Соціально-психологічні особливості конфліктної поведінки у юнацькому віці.....</i>	70
Примак Юлія Володимирівна	
<i>Самодопомога й супервізійна підтримка психологів, які працюють в кризових та екстремальних умовах</i>	76
Редькіна Анна Михайлівна	
<i>Міфологія стресу. Як виробити стресостійкість?</i>	79
Сергієні Олена Віталіївна, Когуня Яна	
<i>Суїцидальна поведінка як прояв соціально-психологічної дезадаптації особистості.....</i>	83
Сімоненко Олена Анатоліївна	
<i>Інструменти пом'якшення негативного впливу емоційного виснаження серед працівників.....</i>	87
Трубавіна Ірина Миколаївна	
<i>Кризове втручання і «допомога для самопомоги» в сім'ях військовослужбовців як науково-методичні підходи до подолання криз сімей</i>	91
Федчук Олександр Валерійович	
<i>Стратегії подолання життєвих труднощів</i>	95
Федотова Тетяна Володимирівна, Борейко Юрій Григорович	
<i>Особливості переживання самотності старшокласниками в умовах дистанційного навчання</i>	99
Царьова Ірина Валеріївна	
<i>Травмафокус як нейропсихотерапевтичний метод.....</i>	104

Бібліографічні посилання:

1. Maslach C., Leiter M.P. Understanding burnout: New models. In: Cooper C.L., Quick J.C., editors. *The Handbook of Stress and Health: A Guide to Research and Practice*. Wiley Blackwell; Chichester, UK: 2017. pp. 36–56.
2. Ferreira A.I., da Costa Ferreira P., Cooper C.L., Oliveira D. How daily negative affect and emotional exhaustion correlates with work engagement and presenteeism-constrained productivity. *Int. J. Stress Manag.* 2019;26:261–271.
3. La Fuente-Solana D., Emilia I., Pradas-Hernández L., González-Fernández C.T., Velando-Soriano A., Martos-Cabrera M.B., Gómez-Urquiza J.L. Burnout Syndrome in Paediatric Nurses: A Multi-Centre Study. *Int. J. Environ. Res. Public Health.* 2021;18:1324.
4. Dishop C.R., Green A.E., Torres E., Aarons G.A. Predicting turnover: The moderating effect of functional climates on emotional exhaustion and work attitudes. *Community Ment. Health J.* 2019;55:733–741.
5. Ritter K.J., Matthews R.A., Ford M.T., Henderson A.A. Understanding role stressors and job satisfaction over time using adaptation theory. *J. Appl. Psychol.* 2016;101:1655–1669.
6. Seymour E., Buscherhof J.R. Sources and consequences of satisfaction and dissatisfaction in nursing: Findings from a national sample. *Int. J. Nurs. Stud.* 1991; 28:109–124.
7. Lum L., Kervin J., Clark K., Reid F., Sirola W. Explaining nursing turnover intent: Job satisfaction, pay satisfaction, or organizational commitment? *J. Organ. Behav.* 1998;19:305–320.

Трубавіна Ірина Миколаївна

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін Національної академії
Національної гвардії України

КРИЗОВЕ ВТРУЧАННЯ І «ДОПОМОГА ДЛЯ САМОДОПОМОГИ» В СІМ'ЯХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЯК НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПОДОЛАННЯ КРИЗ СІМЕЙ

Сім'ї військовослужбовців в умовах військового конфлікту є дистантними тривалий час, змінилися соціальні ролі в сім'ї, розподіл обов'язків, збільшилося навантаження на дітей і жінок, психологічне напруження, що вплинуло на членів сім'ї і на стосунки між ними, всі члени сім'ї змінилися і минулі стосунки вже неможливо повернути. Новий соціальний досвід, нові ролі,

психологічний стан кожного приводять до того, що кожен член сім'ї переживає особисту кризу на фоні кризи сім'ї після возз'єднання. Часто чисто психологічної допомоги тут недостатньо, бо криза сім'ї – це системне явище, яке вимагає постановки соціального діагнозу, визначення першочергових проблем сім'ї і причин, які їх провокують, розробки спільного плану дій для мультидисциплінарної команди соціальних працівників, а не тільки психологів, взаємодії відомчих фахівців з військово-соціальної роботи та соціальних працівників громади і кооперації їх ресурсів в інтересах вирішення проблем сім'ї та виведення її з кризи. Теоретичний аналіз різних підходів до розуміння сім'ї (релігійного, історичного, філософського, мікро- та макросоціологічного, правового, економічного, педагогічного, соціально-педагогічного) свідчить, що сім'я є окремим соціальним інститутом з правами і функціями в суспільстві, обов'язками в сім'ї, ролями; особливою соціальною системою з різними стосунками і структурою; первинним колективом з метою, розподілом влади і відповідальності; особливою соціальною групою з власними цінностями. Її особливістю є стосунки «батьки-діти», «чоловік-дружина», «брат-сестра», які можливі лише в сім'ї. Характеристика сучасної української сім'ї вимагала конкретизації виділених ознак. Було з'ясовано, що сучасна сім'я має свій статус у суспільстві; сімейні ролі та цінності відбивають особливості життя в Україні нуклеарних сімей. З'явилися відповідальне, усвідомлене батьківство, прийомні сім'ї. Негативною характеристикою сім'ї є її криза, яка полягає у неможливості нею самотійно, без сторонньої підтримки і допомоги виконувати більшість своїх функцій, які є взаємопов'язаними. Показано, що підтримка сім'ї у виконанні окремої функції не сприяє подоланню кризи сім'ї, повинна розв'язувати комплекс проблем сім'ї. Причинами кризи цивільної української сім'ї є: трансформація українського суспільства, зміна матримоніальної поведінки в світі, споживацьке ставлення сімей до держави та очікування допомоги, зміна суспільних цінностей, гендерні стереотипи. У сім'ях військовослужбовців є постійне психологічне напруження, тривожність за життя, залежність їх життя і побуту від службово-бойової діяльності чоловіка і батька. Сьогодні це вже значні відмінності в способі життя сімей військовослужбовців і цивільних сімей на фоні можливого вторгнення в Україну РФ. Тому сім'ї військовослужбовців вимагають на військово-соціальну роботу і соціальну роботу для подолання кризи і забезпечення умов для їх розвитку як умова підвищення боєздатності наших збройних формувань.

Подолання кризи сім'ї пов'язуємо з переведенням її з кризи до розвитку. «Розвиток сім'ї» – це кількісні та якісні зміни в ній як у цілісності, які характеризують її рух від нижчого до вищого рівнів її життєдіяльності. Ці зміни стосуються засвоєння сім'єю, її членами своїх ролей, прав та обов'язків, формування життєвих умінь та батьківської компетентності, сімейних цінностей, батьківства, набуття сім'єю самостійності в суспільстві через адаптацію та уособлення [1]. Під життєвими вміннями членів сім'ї розуміємо вміння користуватися своїми правами в сім'ї, не порушуючи прав інших її членів. До них належать: комунікативні вміння, прийняття рішень і вміння критичного мислення, майстерності управління (своєю поведінкою, почуттями тощо). Сім'я проходить етапи розвитку, на кожному з яких є свої завдання розвитку і проблеми життєдіяльності, які їй потрібно навчитися вирішувати. Ці проблеми життєдіяльності є спільними для сімей військовослужбовців, що дозволяє говорити про окрему соціальну і військово-соціальну роботи з ними та членами їх сімей для подолання цих спільних проблем і виведення сімей з кризи, попередження криз.

Розвиток сім'ї відбувається у контексті соціалізації. Сім'я здатна до соціалізації, це – закономірний процес, який відбувається в напрямках адаптації та уособлення (набуття автономності) одночасно під впливом різних факторів. Аналіз теорій соціалізації приводить до висновку, що сім'я є суб'єктом (з позицій циклічної теорії соціалізації, факторної, інкультураційної, гуманістичної моделі соціалізації, теорії соціалізації – ювентизації) та об'єктом соціалізації (із позицій теорій культурної, сенсорної, психологічної, ситуаційно-рольової, біологічної, соціальної адаптації, факторної моделі соціалізації). Кожна сім'я сама обирає ступінь своєї суб'єктності/об'єктності [1]. Це означає, що у випадку кризи до неї може застосовуватися кризове втручання, поки сім'я не зможе самостійно долати свої проблеми, а у випадку окремих несистемних проблем – «допомога для самопомоги».

Кризове втручання – науково-методичний підхід соціальної роботи, який практикують в Німеччині, Україні для виведення сімей, людей з кризових станів [1], передбачає втручання в певних обмежених ситуаціях в сім'ю – коли існує загроза життю і здоров'ю дітей, насильство і жорстокість. Такі ситуації можливі в будь-яких сім'ях, незалежно від їх статусу і матеріального становища, у т.ч. в сім'ях військовослужбовців, особливо тих, хто був в зоні військового конфлікту, тримав зброю, пережив психологічні травми, втрати. «Допомога для самопомоги» прийнята також в Німеччині та в Україні, але в Німеччині вона перманентна, а в Україні

обмежена в часі для навчання клієнтів самостійно вирішувати свої проблеми і подальшого самостійного розвитку і життя.

Розкриємо сутність кризового втручання і «допомоги для самопомоги» як науково-методичних підходів до соціальної роботи, яка складається з комплексу соціальних послуг – психологічних, соціальних, соціально-педагогічних, консультаційних, інформування тощо, а також до військово-соціальної роботи як відомчої з військовослужбовцями та членами їх сімей (рис 1).

Рис. 1. Методичні основи соціально-педагогічної роботи з сім'єю в ЦСССДМ

Бібліографічні посилання:

1. Трубавіна І.М. Соціально-педагогічна робота з сім'єю в Україні: теорія і методика: [монографія]. Харків: Нове слово, 2007. 395 с.